

Лингвистическое и культурное разнообразие – фактор европейского развития. – Бухарест, 2001. – С. 12–21.

Бухонкина А. С. Типы асимметрии культурем (на материале французского и русского языков): автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 – “Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание” / Анна Сергеевна Бухонкина. – Волгоград, 2002. – 22 с.

Веденина Л. Г. Теория межкультурной коммуникации и значение слова / Людмила Георгиевна Веденина // Иностранные языки в школе. – 2000. – № 5. – С. 72–76.

Верецагин Е. М. В поисках новых путей развития лингвострановедения: концепция речеповеденческих тактик / Евгений Михайлович Верецагин, Виталий Григорьевич Костомаров. – М.: Ин-т рус. яз. им. А. С. Пушкина, 1999. – 84 с.

Воркачев С. Г. Любовь как лингвокультурный концепт / Сергей Григорьевич Воркачев. – М.: «Гнозис», 2007. – 284 с.

Воробьев В. В. Культурологическая парадигма русского языка: теория описания языка и культуры во взаимодействии / Владимир Васильевич Воробьев. – М.: Изд-во Ин-та рус. яз., 1994. – 75 с.

Воробьев В. В. Лингвокультурология: Монография / Владимир Васильевич Воробьев. – М.: РУДН, 2008. – 336 с.

Гак В. Г. Языковые преобразования / Владимир Григорьевич Гак. – М.: Школа “Языки русской культуры”, 1998. – 768 с.

Кажигалиева Г. А. О системе текстовых лингвокультурем / Гульмира Абзалхановна Кажигалиева // Вестник Татарского государственного гуманитарно-педагогического университета. – 2009. – № 1 (16). – С. 42–45.

Кононова И. В. Структура и языковая репрезентация британской национальной морально-этической концептосферы (в синхронии и диахронии): автореф. дисс. на соискание науч. степени д-ра филол. наук: спец. 10.02.04 – “Германские языки” / Инна Владимировна Кононова. – СПб., 2010. – 40 с.

Костомаров В. Г. Современный русский язык и культурная память / Виталий Григорьевич Костомаров, Наталья Дмитриевна Бурвикова // Этнокультурная специфика речевой деятельности: Сб. обзоров. – М.: ИНИОН РАН, 2000. – С. 23–36.

Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Дмитрий Сергеевич Лихачев // Известия Академии наук СССР. Серия литературы и языка. – М.: Наука, 1993. – Т. 52, № 1. – С. 3–9.

Ляпин С. Х. Концептология: к становлению подхода / Сергей Ляпин // Концепты. – Архангельск: Изд-во Поморского гос. ун-та им. М. В. Ломоносова, 1997. – Вып. I. – С. 11–35.

Ляхнезмяки М. Перевод и интерпретация: о некоторых предположениях и мифологемах / М. Ляхнезмяки // Теоретическая и прикладная лингвистика. Вып. 1: Проблемы философии языка и сопоставительной лингвистики. – Воронеж: ВГУ, 1999. – С. 32–45.

Медвідь Н. С. Лингвокультуреми в українській соціально-психологічній прозі першої половини ХХ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. филол. наук: спец. 10.02.01 “Українська мова” / Наталія Сергіївна Медвідь. – К., 2009. – 21 с.

Мізін К. І. Компаративна фразеологія: Монографія / Костянтин Іванович Мізін. – Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2007. – 168 с.

Муравьев В. Л. Проблемы возникновения этнографических лакун [пос. по курсу типолог. русск. и французск. яз.] / Владимир Муравьев. – Владимир: ВГПИ, 1980. – 106 с.

Нерознак В. П. От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма / Владимир Петрович Нерознак // Вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков. – Омск: Изд-во ОмГПУ, 1998. – С. 80–85.

Ольшанский И. Г. Лингвокультурология в конце ХХ в.: итоги, тенденции, перспективы // Лингвистические исследования в конце ХХ в.: Сб. обзоров / исслед. Отдел. языкознания; Редкол.: Березин Ф. М., отг. ред. и др. – М.: РАН; Ин-тут научн. информ. по общественным наукам, 2000. – С. 26–55. – (Серия: “Теория и история языкознания”).

Ражина В. А. Ономастические реалии: лингвокультурологический и прагматический аспекты: автореф. дисс. на соиск. науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.19 “Теория языка” / Виктория Александровна Ражина. – Краснодар, 2007. – 20 с.

Синячкин В. П. Лингвокультурема “хлеб”, “хлеба” в художественной литературе / Владимир Павлович Синячкин // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Литературоведение, журналистика. – 2007. – № 1. – С. 15–21.

Степанов Ю. С. Константы: Словарь русской культуры / Юрий Сергеевич Степанов; 2-е изд., испр. и доп. – М.: Академический проект, 2001. – 990 с.

Токарев Г. В. Концепт как объект лингвокультурологии (на материале репрезентаций концепта труд в русском языке) / Григорий Валерьевич Токарев. – Волгоград: Перемена, 2003. – 233 с.

Словники та довідники

Вальтер Х. От “А” до “Zwickmühle”: Историко-этимологические комментарии к немецкой фразеологии / Х. Вальтер, Валерий Михайлович Мокиенко. – Greifswald : Ernst-Moritz-Arndt-Universität, 2008. – 175 S.

Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : словник-довідник / Віталій Вікторович Жайворонок. – К.: Довіра, 2006. – 703 с.

НУФС Німецько-український фразеологічний словник [уклад. Віктор Іванович Гавриць та ін.]. – В 2 т. – К.: Рад. школа, 1981. – Т. 1. – 416 с.; Т. 2. – 382 с.

СФУМ Словник фразеологізмів української мови [уклад. Віктор Білоноженко та ін.]. – К.: Наукова думка, 2003. – 1104 с.

Röhrich L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten / Lutz Röhrich. – Freiburg; Basel; Wien: Herder, 2001. – Bd. 1 – 348 S., Bd. 2 – 734 S., Bd. 3 – 1106 S., Bd. 4 – 1502 S., Bd. 5 – 1910 S.

УДК 81'81-13

КУДИБА С.М.

(Львівська національна академія мистецтв)

ПЕРЛОКУТИВНИЙ ЕФЕКТ ВЗАЄМОДІЇ “ЛЮДИНА-ТЕКСТ”

У статті розглядаються лінгвістичні особливості тексту, що здійснюють перлокутивний ефект при взаємодії “людина-текст”.

Ключові слова: перлокутивний ефект, “людина-текст”, метод інтертекстових запитань.

Кудыба С.М. В статье рассматриваются лингвистические особенности текста, осуществляющие перлокутивный эффект при взаимодействии “человек-текст”.

Ключевые слова: перлокутивный эффект, “человек-текст”, метод интертекстовых вопросов.

Kudyba S.M. The article deals with the linguistic peculiarities of the text, carrying out perlocution effect in interaction “man-text”.

Key words: perlocution effect, “man-text”, the method of intertext questions.

Дослідження мовних особливостей активно впливових каналів комунікації та моделювання спеціально-орієнтованих текстів, які скеровані на певну мету (активний вплив) наш час мають неабияке значення. Ці дослідження дозволяють вирішити проблеми моделювання соціальної взаємодії,

взаєморозуміння різних соціальних груп, соціальної відкритості і змін у суспільстві.

Об'єктом дослідження статті є система взаємодії людина-текст, в якій виявляються суб'єктивні і текстові особливості, що впливають на перлокутивний ефект. Предметом дослідження статті є лінгвістичні особливості функціонально-цільової структури тексту. Мета дослідження статті полягає в аналізі та моделюванні впливу на різні соціальні групи за допомогою спеціально-орієнтованих текстів.

Розглядаючи особливості нових, що активно впливають на людину каналів комунікації, а саме: мовні особливості, що визначають, той чи інший ефект впливу на соціальні групи, важливо визначити лінгвістичні особливості тексту, що каналізують перлокутивний ефект при взаємодії "людина-текст".

Мета тексту – викликати перлокутивний ефект, а результат – у самому перлокутивному ефекті, тобто в діях суб'єкта, що направлені на зовнішню діяльність, враховуючи, що перлокутивний ефект – це найзначніший головний фактор [Остин 1986].

Досягнення перлокутивного ефекту передбачає наявність людини, тексту і процесу взаємодії між ними, причому кожен з цих елементів не існує окремо, а взаємозалежний з іншими для досягнення кінцевого результату – перлокутивного ефекту [Інтернет ресурс].

Оскільки перлокутивний ефект є емерджентною (раптовою) властивістю системи "людина-текст", тобто виникає тільки завдяки взаємодії елементів і не належить кожному окремо, то ми досліджуємо саме процес взаємодії, що містить в собі особливості тексту, суб'єкта і перлокутивний ефект, а значить є репрезентативною характеристикою даної системи.

Якщо взаємодія "людина-текст" перебуває в часі, то потрібно досліджувати взаємодію "людина-текст" як процес, організований в часі. При взаємодії текст і реципієнт змінюються відповідно до хронології процесу (послідовна зміна речень тексту, збільшення повноти змісту, причинно-наслідкової та хронологічної зв'язності змістових одиниць тексту, а також зміна реакції і поведінки людини відповідно до вимог тексту).

Взаємодію "людина-текст" приховано від безпосереднього спостереження. У процесі читання на відміну від процесу спілкування комунікантів, своєї реакції суб'єкт сам не висловлює в мовленні, міміці, жестах. Разом з тим реакція суб'єкта може мати вираження і в емоційному, і в когнітивному плані.

Традиційні для лінгвістики методи дослідження, основані на аналізі та спостереженні не будуть репрезентативними, оскільки не враховують названі вище особливості.

Експеримент відрізняється від спостереження активним втручанням в ситуацію з боку дослідника, котрий здійснює планомірне маніпулювання одним чи кількома змінними факторами та реєстрацію відповідних змін в поведінці досліджуваного об'єкта.

Особливе зацікавлення в процесі експериментального дослідження людина-текст подає методичний апарат, який розробив В.Я. Шабес, з використанням методу післятекстових запитань [Шабес 1989]. Цей метод припускає породження питань за результатами читання тексту, але за допомогою цього методу неможливо зафіксувати динаміку та зміни процесу взаємодії людина-текст, а також виокремити особливості тексту, що визначають перлокутивний ефект.

Ми пропонуємо досліджувати взаємодію "людина-текст", використовуючи метод інтертекстових запитань [Тарасов 1990]. Він відрізняється від попереднього методу тим, що припускає породження питань не в кінці після прочитання тексту, а поступово по можливості взаємодії людини з текстом, після кожного речення.

Експериментальний текст зачитується вголос окремими реченнями і після кожного знову прочитаного речення інформанту необхідно дати запитання за змістом тексту, який би, на його думку, сприяв кращому розумінню тексту. Таким чином, метод інтертекстових запитань знімає обмеження попереднього методу і дозволяє фіксувати взаємодію "людина-текст" за його хронологічними змінами. Отже, поданий метод дозволяє визначити особливості тексту, вплив на результати взаємодії "людина-текст".

Метод інтертекстових запитань придатний для дослідження взаємодії "людина-текст", скерованого на досягнення перлокутивного ефекту, так як з його допомогою можна досліджувати мету і результат системи "людина-текст".

Підхід до дослідження як до системи "людина-текст" дозволив об'єднати людину, текст, мету, взаємодію і виявити саме ті особливості структури тексту, які є значущими і впливають на перлокутивний ефект. Розроблений метод інтертекстових запитань відповідає меті дослідження системи "людина-текст" [Почепцов 1986]. А саме, є репрезентативним і включає всі елементи

системи, дозволяє досліджувати процес взаємодії щодо мети (перлокутивного ефекту), враховує динаміку процесу взаємодії. Використання даного методу дозволило експериментально досліджувати лінгвістичні особливості тексту, що забезпечують перлокутивний ефект. Встановлено, що метод інтертекстових запитань зручний для експериментального дослідження функціонально-цільової структури різних спеціально орієнтованих текстів.

Література

Коммуникемы русского языка в аспекте речевого воздействия <http://31f.ru/dissertation/page.49.89-dissertaciya-kommunikemy-russkogo-yazyka-v-aspekte-rechevogo-vozdjeystviya.htm>. Остин Дж. Слово как действие // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 17. Теория речевых актов. – М., 1986. – С. 22-131. Почепцов О.Г. Интенциональный анализ // Речевые акты в лингвистике и методике: Межвуз. сб. науч. тр. – Пятигорск, 1986. – 227 с. Тарасов Е.Ф. Речевое воздействие: методология и теория // Оптимизация речевого воздействия. – М.: Высшая школа, 1990. – С. 3-17. Шабес В.Я. Событие и текст. М.: Высшая школа, 1989. – 175 с.

УДК 81-15'161.2'111

КУЗЕННА Н. М.

(Кіровоградській державний педагогічний університет ім. В.Винниченка)

МОВЛЕННЄВИЙ АКТ “ПРОХАННЯ” В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ЛІНГВОКУЛЬТУРІ

Стаття присвячена комплексному аналізу мовленнєвого акту “прохання” в сучасній комунікації. Надається його детальний функціонально-прагматичний, семантичний та структурний аналіз. Розглядаються стратегії ввічливості в мовленнєвій комунікації представників англомовної лінгвокультури.

Ключові слова: мовленнєвий акт, пряме / непряме прохання, стратегії лінгвістичної ввічливості, негативна ввічливість, позитивна ввічливість.

Кузенная Н. М. Речевой акт “просьба” в современной англоязычной лингвокультуре. Статья посвящена комплексному анализу речевого акта “просьба” в современной коммуникации. Предоставляется его детальный функционально-прагматический, семантический и структурный анализ. Рассматриваются стратегии вежливости в языковой коммуникации представителей англоязычной лингвокультуры.

Ключевые слова: речевой акт, прямая / косвенная просьба, стратегии лингвистической вежливости, негативная вежливость, позитивная вежливость.

Kuzenna N. M. The language act “request” in the modern English linguaculture. The article deals with the complex analysis of the language act “request” in modern communication. The detail functional-pragmatic, semantic and structural analyses are given. The strategies of politeness in communication of the representatives of English linguaculture are distinguished.

Key words: language act, direct / indirect request, request strategies, negative politeness, positive politeness.

Актуальність нашого дослідження обумовлена необхідністю поглибленого вивчення та аналізу комунікативно-прагматичних особливостей мовленнєвого акту прохання та структурно-синтаксичних засобів його вираження. **Метою** статті є комплексне вивчення засобів (граматичних, лексичних, стилістичних, прагматичних) вираження прохання в сучасній англійській мові. Визначено декілька необхідних для розв’язання завдань: 1) описати специфічні особливості мовленнєвого акту прохання та засоби його вираження з позиції теорії мовленнєвих актів; 2) визначити засоби вираження прямого та непрямого прохання з урахуванням експліцитності / імпліцитності на матеріалі сучасної англійської мови; 3) виявити сукупність мовних та екстралінгвістичних факторів, які впливають на вибір стратегій лінгвістичної ввічливості. **Об’єктом** дослідження є директивний мовленнєвий акт “прохання”. **Предмет** статті окреслюється засобами реалізації акту “прохання” в комунікативно-прагматичному аспекті.

Прохання - ввічливе звертання до кого-небудь з метою домогтися чогось, спонукати кого-небудь зробити, виконати щось; просьба [СУМ т. 8, с. 335].

Мовленнєвий акт прохання складається з п’яти типових комунікативних ходів: 1) початок бесіди, 2) звертання, 3) прохання про прохання («*Можна Вас попросити*»), 4) мотивування прохання, 5) власне прохання [Rintell 1981, с. 19]. Типові компоненти мовленнєвого акту не рівноцінні: ядро мовленнєвої дії складає власне прохання, початок розмови та звертання представляють собою фактичну комунікацію, а прохання про прохання та мотивування є додатковими компонентами